

Plukovník MUDr. Jozef Z á k o p ě a n , CSc.
(Vojenská akademie, Brno)

ZDRAVOTNICKÁ SLUŽBA K PROFESIONALIZACI AČR

Jedním z důležitých rysů soudobého vojenství je tendence k úplné profesionalizaci armád. Zesiluje se trend budovat početně slabší, moderní technikou plně vyzbrojené profesionální armády.

V tomto procesu a formování profilu vojáka - profesionála se vychází z řady předpokladů, že bude:

- dosahováno vyššího stupně odborných vojenských znalostí a dovedností,
- vytvořena vyšší schopnost plnit úkoly při respektování etických norem,
- vytvářen pocit stavovské sounáležitosti a adekvátní úroveň hodnotové orientace,
- zabezpečen odpovídající status vojenského povolání.

Pod tlakem civilizačních proměn (společenskopolitických, ekonomických, vědeckotechnických apod.) se zvyšují normativní požadavky na vzdělanostní, charakterovou, psychickou a fyzickou připravenost všech vojáků. Tyto požadavky jsou mnohostranné a náročné. Američtí sociologové (např. M. Janowitz) již v 60. letech konstatovali, že **budoucnost vojenského povolání spočívá v rovnováze mezi organizační stabilitou a schopností přizpůsobit se rychlým technickým a politickým změnám.**

Příslušníci zdravotnické služby AČR se v současné době zamýšlejí nad tím, jak zkvalitnit preventivní péči o svěřené příslušníky armády, a to jak po stránce léčebné, tak i v organizaci a taktice hlavně vojskové zdravotnické služby.

Je nutné reagovat na změny probíhající v naší armádě v souladu s novou vojenskou obrannou doktrínou, ale také na změny ve veřejném zdravotnictví. Z pohledu vojskové zdravotnické služby chtěl upozornit na tři oblasti:

- personální,
- posudkovou,
- vojenského zdravotnického školství.

1. V personální oblasti se prohlubují některé negativní jevy. Skoro čtvrtina všech absolventů Vojenské lékařské akademie odchází v prvních letech vojenské

služby do civilu, kde získávají výhodnější místa, mohou lépe realizovat své nadání, schopnosti a kvalifikaci.

Podrobný rozbor odchodovosti vojenských lékařů nebudu předkládat, ale chtěl bych jen upozornit na některé opakovaně poukazované nedostatky:

- nedostatečná vybavenost ošetřoven,
- nedostatečný počet nebo absence erudovaného středně zdravotnického personálu,
- velká administrativní náročnost,
- zatížení nadbytečnými úkoly,
- rezignace a skepse z neuspokojivé odborné realizace.

Nejsložitější problematika je na úseku prvního kontaktu. Deklarovaná přednost primární péče nevedla ke skutečnému zvýšení jejího významu a kvality. Dondávna neměl vojenský lékař právo rozhodovat s konečnou platností o pracovní neschopnosti, o rozsahu a délce úlev vojáka od vojenského výcviku a zaměstnání. Naopak byl nucen absolvovat činnosti, které s jeho profesí neměly nic společného a dostával se do rozporu se svým svědomím.

- Dále je nezbytné posílit vojenské zdravotnické služby o středně zdravotnický personál, tj. zdravotní sestry, které splňují kvalifikaci. V tabulkách mírových počtů by se měla odrazit skutečnost běžná ve veřejném zdravotnictví, že na jednoho lékaře je plánována jedna zdravotní sestra. Přispělo by to nejen ke stabilizaci vojenských lékařů, ale hlavně v kvalitnější poskytované zdravotní péči.

- Absolventi střední zdravotní školy zakončené maturitou, tj. zdravotníci - vojáci z povolání, by měli být využíváni hlavně v oblasti materiálně technické základny, ovšem za předpokladu spravedlivého a odpovídajícího hodnotního a finančního ohodnocení.

- Nižší zdravotničtí pracovníci - adto této kategorie by měli být zařazeni vojáci, kteří absolvovali krátkodobé kurzy (např. ošetrovatelské péče) - zdravotní instruktoři, sběrači raněných, by se potom stali vydatnými pomocníky vojenských lékařů hlavně v oblasti pomocných prací.

2. V posudkové činnosti je zapotřebí položit důraz na posuzování zdravotní způsobilosti či nezpůsobilosti k výkonu vojenské služby jako základního podkladu pro zákonná rozhodnutí, zda je občan povinen vykonat vojenskou činnou službu, nebo bude této zproštěn v úzké součinnosti s veřejným zdravotnictvím.

Služba v armádě klade speciální požadavky na zdravotní stav mladé populace. Tyto nároky planou ze způsobu života, nutné organizovanosti a kázně, speciálních požadavků výcviku a zvláštních pracovních rizik. I když by bylo ideální přijímat ke službě v ozbrojených silách jen zcela zdravé a fyzicky vyspělé, zdravotní stav populace nutí k odvádění osoby i s různými vadami a chorobami.

Pro potřebu ozbrojených sil bude nutné:

- zjistit skutečný tělesný a duševní stav posuzovaného občana a rozhodnout v odvodním nebo přezkumném řízení o jeho povinnosti k vojenské službě,
- vyjádřit zdravotní klasifikaci, tělesnou a duševní způsobilost, nebo nezpůsobilost,

- zjistit zvláštní osobní schopnosti, vlastnosti a stanovit nejvhodnější upotřebitelnost vojáka k výkonu vojenské služby v určité funkci,
- zjistit z lékařského hlediska skutečnosti, které vyžadují vhodnou úpravu pracovního režimu vojenského zaměstnání či výcviku tak, aby nedocházelo ke zhoršení zdravotního stavu.

3. Vojenské zdravotnické školství by mělo být vysoce účelové, moderní a účinné, tj. mělo by vojenského lékaře, zdravotníka důkladně naučit tomu, co bude k výkonu funkce potřebovat. Profesionální armáda bude vyžadovat, aby každý zdravotnický pracovník získal co nejvíce vědomostí z praxe, osobním studiem a informacemi z průběhu služby. Proto se jeví nutné výukový proces zaměřovat na zvládnutí provozu a činnosti především vojskové zdravotnické služby tak, aby studenti byli schopni rychle a samostatně zvládnout činnost na stupni útvar. Bylo by vhodné, kdyby tuto konkrétní znalost získali ještě v průběhu studia formou cílených a kvalifikovaných praxí. Obsah přípravy by měl podněcovat tvořivost a samostatnost v myšlení s cílem schopnosti zpracování informací, pochopit problém, vybrat správné řešení, rozeznat možnosti a posílit lidský potenciál. Musíme také zkvalitnit a realizovat postgraduální studium, které umožní v rámci celoživotní přípravy zdravotnických pracovníků stálé doplňování vzdělání na základě nejnovějších poznatků světové vědy.

Proto je nezbytné:

- analyzovat a vypracovat účinný systém vojenského zdravotnického školství, funkčně propojený s civilním,
- analyzovat současný systém celoživotního vzdělávání zdravotních pracovníků a zabezpečit podmínky pro jeho zkvalitnění,
- využívat všech metod moderního zabezpečování zdravotních pracovníků ke stabilizaci personálu, hlavně ve vojenské zdravotnické službě,
- vytvořit podmínky pro podstatné zvýšení kvality náboru, nejen lékařů do profesionální armády, ale také středně zdravotnického personálu.

Vojenské zdravotnické školství musíme chápat jako mobilizující zdroj pro doplňování zdravotnické služby AČR. **K odbornému pojetí studia se musí nutně přičlenit pojetí funkční a účelové.** Cílem studia by mělo být připravit zdravotního pracovníka pro výkon funkce ve vojskové zdravotnické službě.

Postupný přechod na profesionální armádu přinese některé kvalitativně nové problémy, které v AČR nebyly dosud nikdy řešeny. Předpokladem jejich úspěšného zvládnutí je především podrobná analýza potřeb zdravotnického zabezpečení, zdrojů jejich pokrytí a společenských podmínek, to znamená postupné ověřování životaschopnosti a účinnosti zdravotnické služby na všech stupních.